

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 6 februari 1942 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e och 4:e avd.)

I propositionen nr 1 ha under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, till behandling upptagits här nedan under punkterna 1—5 angivna spörsmål (se statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1942).

1. Revision av den vid civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen. Det utredningsarbete, som på sin tid uppdrogs åt 1936 års lönekommitté, skulle enligt meddelade direktiv omfatta bland annat en allsidig realprövning av de civila och militära befattningshavarnas löneställning, inbefattande jämväl en inbördes avvägning av lönegradsplaceringarna för olika, viktigare befattningshavargrupper. I sistnämnda hänseende avsåg uppdraget således frågan om revision av vederbörande tjänsteförteckningar. Emellertid utbröts arbetet med tjänsteförteckningsrevisionen sedermera ur det åt lönekommittén anförtrödda utredningskomplexet, därvid avsikten var att detta arbete i stället skulle utföras av särskilda sakkunnigberedningar.

För att granska den vid civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen i de delar, som äro av central betydelse för statens affärsverk, tillsattes i enlighet härmed jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 augusti 1938 särskilda sakkunniga. Dessa avgåvo den 13 februari 1939 betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk (SOU 1939: 5). Betänkandet, som varit föremål för remiss i vanlig ordning, har därefter i vissa delar behandlats i propositioner till 1939, 1940 och 1941 års riksdagar. Betänkandet torde i dess återstående delar komma att föranleda proposition till årets riksdag.

Den 16 maj 1939 tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts den 10 mars 1939 givna bemyndigande särskilda sakkunniga för *dels* omprövning av lönegradsplaceringen för befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, *dels* inplacering i löneskalan av de byråchefer vid affärsverken, för vilka ändrad löneställning kunde befinnas påkallad, *dels* ock formell översyn av tjänsteförteckningens uppställning och tjänstebemänningarna. Dessa sakkunniga, vilka utgöras av generalkrigskommissarien T. O. R. Wijnblad, ordförande,

generaldirektören K. A. W. Björck samt expeditionschefen E. A. Westling och som antagit benämningen 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, ha den 21 maj 1941 avgivit betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen, lönegraderna A 1—A 29 (SOU 1941: 17). Över betänkandet ha utlåtanden inhämtats från vederbörande myndigheter. Av de sakkunnigas uppdrag återstår frågan om byråchefers inplacering i löneskalan och därmed sammanhängande frågor samt frågan om tjänsteförteckningens uppställning och tjänstebenämningarna.

Till frågan, huruvida särskild sakkunnigberedning bör tillsättas för revision av den vid militära avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen, har ståndpunkt ännu icke fattats.

Det av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga avgivna betänkandet är uppdelat i en allmän och en speciell del. Under betänkandets allmänna del redovisas vissa genomlöpande undersökningar, d. v. s. undersökningar omfattande olika befattningshavargrupper inom samtliga de till allmänna civilförvaltningen hörande verk, vid vilka till gruppen hörande befattningar förekomma. Dessa undersökningar avse dels skrivbiträdes- m. fl. befattningar, dels expeditionsvakter och institutionsvaktmästare, dels maskin- och värmeledningspersonal, dels registratorsbefattningar, dels kassagöromålstjänster, dels ock aktuarie-, arkivarie-, bibliotekarie- och laborators- m fl. befattningar. En redogörelse för innehållet i den allmänna delen lämnas i statsrådsprotokollet å sid. 3—8.

Under betänkandets speciella del framlägges en sammanfattning verk för verk av resultatet av de sakkunnigas arbete.

Vid budgetarbetet har betänkandet jämte däröver avgivna utlåtanden och i anledning av detsamma inkomna framställningar varit föremål för överväganden. Resultatet härav omnämnes i en översikt å sid. 9—14 i statsrådsprotokollet och har därjämte sammanställts i en förteckning, vilken såsom bihang fogats vid protokollet (sid. 32—42). Enligt förteckningen skola dels vissa ordinarie tjänster uppflyttas till högre lönegrad, nedflyttas till lägre lönegrad eller överföras till icke-ordinarie stat, dels vissa icke-ordinarie befattningar överföras till ordinarie stat, dels ock vissa ordinarie tjänster nyinrättas. I samband härmed skola i vissa fall tjänsterna erhålla ändrad benämning. Även där ändrad löneställning icke ifrågasatts, skola enligt förteckningen tjänster i en del fall erhålla ändrad benämning. De i förteckningen upptagna förslagen ha ansetts böra genomföras från och med nästa budgetår. Hemställan härom göres, i den mån anslag åskas, av vederbörande departementschefer under de olika punkterna i huvudtitlarna.

Under rubriken *vissa med tjänsteförteckningsrevisionen sammanhängande frågor* anför departementschefen följande.

Då i enlighet med vad här förordats tjänst flyttas till lägre lönegrad, bör den nuvarande tjänstinnehavaren föras på övergångsstat. Därvid bör i anmärkning till vederbörande personalförteckning angivas, att den nya ordi-

narie tjänsten skall hållas obesatt, så länge den till övergångsstat förde befattningshavaren kvarstår i sin tjänst.

I de fall då tjänst flyttas till högre lönegrad, bör nuvarande innehavare av tjänsten erhålla den högre tjänsten utan nytt kungörelseförfarande. Det samma bör gälla, då ordinarie tjänst utbytes mot högre icke-ordinarie tjänst. I sistnämnda fall bör den ordinarie tjänsten föras på övergångsstat. Vad nu sagts bör dock icke tillämpas, därest tjänstinnehavaren vid ingången av nästa budgetår redan uppnått pensionsåldern men erhållit anstånd med avgång ur tjänsten. I sistnämnda fall bör tjänstens lönegradsplacering ändras först vid den tidpunkt, då nuvarande tjänstinnehavare avgår.

Då tjänst flyttas från icke-ordinarie till ordinarie stat, bör den nya ordinarie tjänsten kungöras ledig i vanlig ordning.

Några problem i fråga om tjänstemännens inplacering i löneklass efter vidtagande av här ifrågasatta ändringar torde knappast uppkomma i andra fall än då tjänst flyttas till högre lönegrad. I sådant fall bör huvudregeln vara, att tjänstemannen bibehåller sin nuvarande löneklassplacering, såvida denna icke understiger lägsta löneklassen i den nya lönegraden. Om så skulle vara förhållandet, bör tjänstemannen placeras i sistnämnda löneklass. Med hänsyn härtill har omräkning av avlöningsstaterna i anledning av tjänsteförteckningsrevisionen i allmänhet skett endast i de fall, då tjänst överföres från icke-ordinarie till ordinarie stat eller tvärtom eller då ny tjänst inrättas.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad här förordats meddela de bestämmelser, som erfordras på grund av tjänsteförteckningsrevisionen. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

Enligt av tjänsteförteckningssakkunniga verkställda överslagsberäkningar skulle de av de sakkunniga föreslagna uppflyttningarna medföra en kostnadsökning av i runt tal 350,000 kronor, medan nedflyttningarna antagits medföra en kostnadsminskning av i runt tal 30,000 kronor. Nettoökningen skulle alltså belöpa sig till 320,000 kronor. I detta belopp ingår dock varken rörligt tillägg eller kristillägg. Det förslag som här framlagts medför, med hänsyn till förordade begränsningar i förhållande till tjänsteförtecknings-sakkunnigas förslag, lägre kostnader. På grund av vad i det föregående förordats beträffande löneklassplaceringen av nuvarande tjänstinnehavare vid tjänsternas uppflyttning till högre lönegrad minskas givetvis kostnadsökningen väsentligt under de närmaste budgetåren.

Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen sålunda förordat meddela de bestämmelser, som erfordras på grund av tjänsteförteckningsrevisionen.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta inom första kammaren,

den ena (I: 118) av herr *R. Wagnsson*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta, att i fråga om löneklassplacering av tjänsteman, som innehar tjänst vilken genom tjänsteförteckningsrevisionen flyttas till högre lönegrad, bestämmelserna i 8 § 1 mom. första stycket civila avlöningsreglementet skola tillämpas; och

den andra (I: 119) av herrar *R. Wagnsson* och *E. Sylwan*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta,

dels att tjänsteman, som innehar tjänst, vilken flyttas till högre lönegrad, och som vid ingången av budgetåret 1942/43 uppnått pensionsåldern men erhållit anstånd med avgång ur tjänsten, må utan ledigförklarande av den högre tjänsten erhålla densamma,

dels ock att i fråga om tjänsteman, som före den 1 juli 1939 innehaft tjänst, vilken på grund av tjänsteförteckningsrevisionen förändras till tjänst i högre lönegrad, och som erhåller den högre tjänsten, skall i pensionshänseende så anses, som om han innehaft den högre tjänsten alltsedan sistnämnda dag.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

2. Besparingsarbetet och riksstatsförslaget. Under förevarande punkt hänvisar departementschefen till en början till den i 1941 års statsverksproposition lämnade redogörelsen för besparingsarbetet.

Under påpekande att besparingsverksamheten efter framläggandet av 1941 års statsverksproposition i väsentliga delar varit anknuten till besparingsberedningen lämnas vidare en kort överblick över beredningens verksamhet. Beredningens förslag ha huvudsakligen redovisats i en serie promemorior, vilka överlämnats till vederbörande departementschefer. En redogörelse för de olika ämnesgrupper, som de hittills framlagda promemoriorna beröra, ävensom för de i anledning därav vidtagna eller planerade åtgärderna lämnas i en särskild översikt, vilken som bihang fogats till statsrådsprotokollet (sid. 43—48). Vissa av de avgivna promemoriorna behandlas vid vederbörande punkter å de olika huvudtitlarna, andra åter, vilka icke slutbehandlats inom vederbörande departement, ha föranlett utbrytning av anslag, som beröras av de i promemoriorna framlagda förslagen. I vissa fall, särskilt beträffande affärsverken, ha besparingsberedningens förslag avsett att föranleda enbart åtgärder i administrativ ordning. Beredningen har medverkat i den under hösten inom finansdepartementet verkställda budgetgranskningen. Av hänsyn till inom beredningen pågående eller planerade utredningar ha definitiva äskanden icke framlagts beträffande åtskilliga anslag, medan å andra sidan anslag ansetts kunna äskas i fall, där beräkningen av medelsbehovet ej omedelbart påverkats av planerade åtgärder.

Beträffande sambandet mellan besparingsberedningens arbete och budgetbehandlingen framhåller departementschefen i övrigt, att besparingsåtgärder, som under arbetets gång finnas möjliga, i stor utsträckning kunna omedelbart genomföras även om de icke skulle ha tagits i beräkning vid bestämmandet av respektive anslag. Den omständigheten att definitiva anslagsäskanden skett, behövde icke medföra uppskov till senare budgetår med genomförandet av besparingsförslag i fråga om dessa anslag.

Enär det berörda besparingsarbetet icke avslutats, saknades enligt departementschefens mening anledning att i detta sammanhang göra en beräkning av den vunna besparingen. Denna vore för övrigt svår att skilja ut ur de anslagsbegränsningar, som i vanlig ordning vidtagits i samband med uppgöran-

det av riksstatsförslaget och som kunde vinnas genom fortlöpande kontroll över anslagsanvändningen.

Slutligen erinrar departementschefen om den besparingsverksamhet, som bedrivs av statens krisrevision samt av de civila och militära byggnadsutredningarna. De av krisrevisionen vunna besparingarna inom försvarsväsendet kunna, framhåller departementschefen, icke komma till uttryck i anslagsberäkningarna, emedan de i huvudsak resultera i en effektivisering av användningen av anvisade medel.

3. Avlönings- och omkostnadsanslagen m. m. Beträffande *löneregleringsarbetet* erinras under denna punkt om, att särskild utredning pågår rörande revision av tjänsteförteckningen för statens sinnessjukhus. Utredningens resultat väntas komma att föreläggas innevarande års riksdag. Likaså avses att förelägga riksdagen förslag om lönereglering för häradsrätterna. Förslag att inordna statens maskin- och redskapsprovningsanstalter samt fisketillsynsmyndigheten under civila icke-ordinariereglementet har framlagts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln. Vad vidare angår folk- och småskollärare, lärare vid högre kommunala skolor och nomadlärare pågår utredning om definitiv anpassning av för dem gällande lönebestämmelser efter civila avlöningsreglementet. Resultatet av även denna utredning antages kunna föreläggas årets riksdag.

I anslutning till årets riksstatsförslag ha vissa spörsmål rörande *arvodesregleringar* upptagits till övervägande. Bland annat har ifrågakommit att överföra arvodespersonal till extra ordinarie stat. Med hänsyn till den fortsatta levnadskostnadsstegringen har det vidare funnits nödvändigt att föreslå en uppräknings av vissa arvoden. Arvodeshöjningen har i allmänhet beräknats efter 5 procent med lämplig avrundning uppåt. För att möjliggöra en liknande förbättring av arvoden, bestämda av verken, har föreslagits höjning av medelsanvisningen under vissa anslagsposter med i regel omkring 5 procent av summan av de arvoden, som ansetts kunna komma i fråga till sådan förbättring.

De nu rådande förhållandena inom krigsrätternas arbetsområde ha därjämte givit anledning att till särskild behandling upptaga frågan om arvodesreglering vid dessa domstolar.

I samband med tjänsteförteckningsrevisionen förordas, såsom av därom lämnad redogörelse framgår, inrättande av ett mindre antal *nya befattningar*. Den i det föregående berörda omregleringen av vissa nuvarande arvodesbefattningar innebär någon ökning av antalet extra ordinarie befattningar. Härutöver har, med hänsyn till det statsfinansiella läget, uppförandet av nya befattningar i personalförteckningarna respektive höjning av medelsanvisningen för personalökning strängt begränsats till det fåtal undantagsfall, där krisförhållandena eller andra särskilda omständigheter gjort förstärkning av personalorganisationen oundviklig.

Beträffande överståthållarämbetet föreligger förslag om upplagande i personalförteckningen av viss personal, som för närvarande avlönas av Stock-

holms stad. För vidare beredning av frågan om överståthållarämbetets organisation har ämbetets avlöningsanslag utbrutits i statsverkspropositionen.

De restriktioner i fråga om återbesättning av befattningar, som genomförts i anslutning till besparingsarbetet (kungörelsen den 3 januari 1941, nr 5), ha lett till att vakanssättning i viss utsträckning kommit att ske inom olika förvaltningsgrenar. Liksom under innevarande budgetår ha de vakanta befattningarna fått kvarstå i personalförteckningarna, i den mån fråga endast varit om en av det finansiella läget betingad temporär vakanssättning, varemot de avlöningsbelopp, som inbesparas genom vakanssättningen, utelämnats vid anslagsberäkningen. Det sistnämnda gäller även de avlöningsbelopp, som antagits komma att inbesparas genom tjänstledigheter.

Ikraftträdandet den 1 juli 1942 av det nya tjänstepensionsreglementet kommer att medföra en höjning av *tjänstepensionsavdragen* för ordinarie och extra ordinarie personal och en motsvarande minskning i belastningen å de poster i avlöningsstaterna, från vilka lönerna till sådan personal bestridas. Denna minskning har emellertid icke ansetts vara så stor, att den i allmänhet behöver påverka anslagsberäkningen. I särskilda fall, där så funnits påkallat, har hänsyn till ändringen tagits genom lämplig avrundning nedåt av vederbörande anslagspost med utgångspunkt från att minskningen av nettolönerna i genomsnitt motsvarar ungefär 0.5 procent av lönekostnaderna, rörligt tillägg ej inberäknat, för ifrågakarande personal.

Fjölårets riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t att i enlighet med av chefen för finansdepartementet i 1941 års statsverksproposition angivna riktlinjer under innevarande budgetår medgiva *överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna*, nämligen maximerade poster såväl till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, som till avlöningar till icke-ordinarie personal. Bemyndigandet hade funnits påkallat dels med hänsyn till de särskilda avlöningskostnaderna för personal, som inkallats till militärtjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering, dels ock med hänsyn till att den omläggning av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningarnas myndigheter, som genomfördes från och med nämnda budgetår, medförde en överflyttning till förenämnda maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis beräknade poster.

Då en förlängning av bemyndigandet funnits påkallad, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen besluta, att detsamma skall äga fortsatt giltighet för budgetåret 1942/43.

Slutligen beröres under förevarande punkt i statsrådsprotokollet vissa frågor beträffande *omkostnadsanslagen*. Den fortgående prisutvecklingen har vållat svårigheter att hålla den för löpande budgetår bestämda kostnadsramen. Beträffande sådana förslagsvis beräknade utgiftsposter, vilkas belastning icke eller endast i begränsad mån kan påverkas av besparingsåtgärder, t. ex. kostnaderna för bränsle, lyse och vatten, har i riksstatsförslaget företagits en uppräknings till vad som kan antagas motsvara den verkliga belastningen. Någon enhetlig norm för uppräknings har ansetts icke kunna uppställas,

utan den har fått bero av en undersökning av förhållandena i de särskilda fallen. De ifrågavarande posterna ha i regel beräknats med utgångspunkt från nuvarande priser och sålunda utan att beräkningarna påverkats av antaganden om den fortsatta prisutvecklingen. Vad åter angår obetecknade eller av Kungl. Maj:t maximerade utgiftsposter, såsom posterna till övriga expenser för eget behov, ha höjningarna i medelsanvisningen i möjligaste mån begränsats.

Under den i omkostnadsstaterna förekommande anslagsposten till sjukvård m. m. ingå bland annat ersättningar åt verksläkare. Vid anmälan i 1941 års statsverksproposition av för flera huvudtitlar gemensamma frågor erinrades, att det allmänna spørsmålet om verks- och tjänsteläkarinstitutionerna blivit endast provisoriskt löst genom de bestämmelser, som meddelats år 1939 angående verksläkare vid den civila statsförvaltningen och år 1940 angående tjänsteläkare vid försvarsväsendet. Då det emellertid ännu icke ansågs lämpligt att upptaga berörda spørsmål till slutlig reglering, förordades, att de provisoriska bestämmelserna finge gälla även under budgetåret 1941/42.

Vad sålunda anförts lämnade riksdagen utan erinran.

Enär det ansetts erforderligt att avvakta ännu någon tids erfarenhet, innan frågan om verks- och tjänsteläkarinstitutionerna upptages till nytt övervägande, ha de nuvarande bestämmelserna i ämnet föreslagits få gälla även under nästa budgetår.

4. Anslag till anläggningsarbeten. I syfte att skapa en arbetsreserv, som skulle kunna komma till användning, i händelse utvecklingen på arbetsmarknaden påkallade detta, beviljades å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anslag till ett flertal byggnadsföretag och andra anläggningsarbeten, vilka icke voro av den angelägenhetsgraden, att de i rådande finansläge ansågos böra komma till stånd med mindre man därmed vunne sysselsättningsmöjligheter som eljest måst öppnas i annan ordning. Medlen anvisades å särskilda reservationsanslag (B), vilka skulle få tagas i anspråk blott efter en prövning av de avsedda företagens angelägenhet ur arbetslöshetssynpunkt.

Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden har medfört, att beredskapsanslagen hittills blott i mindre utsträckning behövt tagas i anspråk. I annat sammanhang framläggas i statsverkspropositionen förslag om frigörelse från arbetslöshetsförbehållet för vissa kvarstående beredskapsanslag, som avse arbeten vilka det av andra skäl visat sig angeläget att nu få till stånd. Även den härav betingade reduktionen av det totala belopp, som allttjämt kvarstår odisponerat på beredskapsanslagen, är av ringa omfattning.

Med hänsyn till att anslag till statliga anläggningsarbeten sålunda allttjämt i betydande utsträckning kvarstå reserverade för tillgodoseende av eventuella sysselsättningsbehov, har anledning icke ansetts föreligga att nu äska ytterligare beredskapsanslag. Ej heller ha skäl förelegat, att vid prövningen av förslag om nya anläggningsarbeten under nästa budgetår frångå de restriktiva principer, som tillämpades vid utformningen av årets riksstat. I viss utsträckning ha likväl medel för ej individualiserade anläggningsarbeten ansetts

böra äskas i större omfattning än som föranledes av de direkta behoven, varvid emellertid avsetts, att medlen icke skola disponeras annat än i den mån arbetslöshetsläget kan komma att påkalla detta. Det gäller här arbeten, vilka — såsom exempelvis terrasseringsarbeten för dubbelspårsanläggning — visat sig utgöra ett lämpligt komplement till av statens arbetsmarknadskommision organiserade företag.

När trots de restriktiva principer, som vunnit tillämpning vid granskningen av förslag till nya anläggningsarbeten, avsevärda belopp likväl äskas för ändamålet, beror detta, framhåller departementschefen, främst på att försvarsväsendets fortsatta utbyggnad kräver betydande nyinvesteringar och att sådana äro påkallade även vid vissa av affärsverken på grund av dessas fortsatta expansion. En bidragande orsak är även, att byggnadsbehoven ofta icke kunna eftersättas någon längre tid utan ogynnsamma konsekvenser och att man därför efter ett par år av inskränkt statlig byggnadsverksamhet måste räkna med en viss utvidgning av denna.

5. För flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar. Beträffande *ersättning till fastighetsfonderna* har departementschefen redogjort för vederbörande myndigheters härutinnan verkställda beräkningar. Förslag till stater för fonderna för nästa budgetår äro avsedda att framdeles föreläggas riksdagen. I statsverkspropositionen ingå beräknade förslag till dylika stater även som till ersättningsanslag.

I fråga om *ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* har departementschefen angivit vilka kronoegendomar som för närvarande redovisas i enlighet med de av 1939 års riksdag godkända grunderna för redovisning av sådan egendom, vilken disponeras för vissa ändamål, främmande för domänstyrelsens verksamhet. Utredning pågår om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform.

För närvarande utgår *rörligt tillägg* till befattningshavare, som äro underkastade civila och militära avlöningsreglementena samt manskapsavlöningsreglementet, ävensom till vissa tjänstemän, vilkas avlöningsförhållanden regleras av bestämmelser i civila och militära icke-ordinariereglementena. Sådant tillägg åtnjutes jämväl av de kommunalt anställda lärare m. fl., för vilka gälla provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1941/42, nämligen lärare vid folk- och småskolor m. fl. och nomadlärare samt lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor (svensk författningssamling 1941, nr 448—450). Rörligt tillägg utgår även till vissa befattningshavare med avlöning från anslag under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

För nästa budgetår bör enligt departementschefens mening rörligt tillägg fortfarande utgå till nu nämnda kategorier av befattningshavare. Vad angår de kommunalt anställda lärarna och därmed i avlöningshänseende likställda befattningshavare pågår utredning om ersättande av de provisoriska avlöningsbestämmelserna med definitiva bestämmelser i anslutning till civila avlöningsreglementet. Enligt vad departementschefen uttalar, torde lösningen av

denna fråga, varom förslag beräknas komma att föreläggas 1942 års riksdag, icke medföra ändring i grunderna för rörligt tillägg åt ifrågavarande befattningshavare.

I gällande riksstat äro anslagsposterna till rörligt tillägg i avlöningsstaterna beräknade efter 15 procent, till vilken procentsats det årliga tillägget är maximerat enligt förut nämnda avlöningsbestämmelser. Även i riksstatsförslaget för budgetåret 1942/43 ha anslagsposterna till rörligt tillägg beräknats efter 15 procent.

Departementschefen har ansett *dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.* fortfarande böra beredas befattningshavare, som icke berörts av de under senare år genomförda lönerregleringarna, däri inbegripna även sådana som förklarat sig icke vilja övergå på ny stat. I anslutning härtill har departementschefen anfört bland annat följande.

Jämväl å pensioner till förutvarande befattningshavare i statens tjänst m. fl. samt till änkor och barn efter dylika befattningshavare bör dyrtidstillägg respektive procentuellt tillägg utgå under nästa budgetår. För de nuvarande och blivande pensionstagare, å vilka allmänna tjänstepensionsreglementet blir tillämpligt, bortfaller dock rätten till dyrtidstillägg. Till följd härav minskas enligt verkställda beräkningar belastningen under nästa budgetår å anslagen till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. med respektive 880,000 och 800,000 kronor. Vidare medför den reglering av prästernas familjepensionsförhållanden, som genomförts från och med innevarande år, ett minskat medelsbehov under nästa budgetår å anslaget till dyrtidstillägg m. m. åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. med i runt tal 500,000 kronor. Därest den nyss berörda närmare anslutningen av lönebestämmelserna för folk- och småskollärarna m. fl. till civila avlöningsreglementets lönesystem hinna genomföras från och med nästa budgetår och i samband därmed de för ifrågavarande lärare gällande pensionsbestämmelserna kunna anpassas efter pensionsbestämmelserna i allmänna tjänstepensionsreglementet, bortfaller rätten till dyrtidstillägg för de pensionstagare, som bliva underkastade de nya pensionsbestämmelserna. Härav skulle föranledas minskat medelsbehov å anslaget till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. Denna minskning synes för närvarande böra uppskattas till omkring 500,000 kronor. Slutligen bör nämnas, att omfattningen av de militära inkallelserna under nästa budgetår påverkar medelsbehovet å anslaget till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl.

I gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg och procentuellt tillägg ifrågasätter jag icke någon ändring. Den av 1941 års riksdag för budgetåret 1941/42 beslutade maximeringen av dessa tillägg till visst indextal (skrivelse nr 17) torde alltså böra gälla även för nästa budgetår (jfr även propositionen nr 286 till 1940 års lagtima riksdag och samma riksdags skrivelse nr 399).

Under hänsynstagande till vad sålunda anförts har beräkning verkställts av erforderliga anslag till dyrtidstillägg (respektive procentuellt tillägg) för nästa budgetår. Beräkningarna, vilka utförts med utgångspunkt från de procenttal, som tillämpas vid levnadskostnadstalet 188 i den indexserie, där levnadskostnaderna i juli 1914 betecknats med 100, sluta å ett belopp av 19,516,900 kronor.

Förslag om anslag till dyrtidstillägg under de olika huvudtitlarna ha framställts av vederbörande departementschefer. Beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar ha utgifterna för dyrtidstillägg liksom hittills föreslagits utgå från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas.

Departementschefen har vidare framlagt förslag angående sättet för bestridande av utgifterna för *kristillägg* för budgetåret 1942/43. I avbidan på att förslag framdeles föreläggas riksdagen angående reglering av kristillägg för år 1942 ha anslagen till kristillägg under de olika huvudtitlarna endast upptagits med beräknade belopp.

Utskottet.

De i årets statsverksproposition avhandlade, för flera huvudtitlar gemensamma frågorna avse, såsom av den lämnade redogörelsen närmare framgår, dels revision av den vid civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen, dels besparingsarbetet och riksstatsförslaget, dels avlönings- och omkostnadsanslagen m. m., dels anslag till anläggningsarbeten, dels ock för flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar.

Tjänsteförteckningsrevisionen omfattar, såvitt nu är ifråga, befattningar inom allmänna civilförvaltningen i lönegraderna A 1—A 29. Till grund för Kungl. Maj:ts förslag har legat en av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga i ämnet verkställd utredning.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet redogjort för resultatet av de överväganden, som vid budgetarbetet ägnats de sakkunnigas förslag. En sammanfattning av detta resultat återfinnes i en vid statsrådsprotokollet såsom bihang fogad förteckning till tjänsteförteckningsrevisionen. Därjämte har departementschefen berört vissa med tjänsteförteckningsrevisionen sammanhängande frågor, i anslutning vartill Kungl. Maj:t hemställt om bemyndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anfört meddela de bestämmelser, som erfordras på grund av revisionen.

Då utskottet i detta sammanhang behandlar revisionen av tjänsteförteckningen, kommer utskottet att till prövning upptaga allenast de spörsmål, som innefattas i det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet. Beträffande de med avseende å olika befattningar föreslagna förändringarna kommer utskottet att angiva sin ståndpunkt i samband med behandlingen av de av Kungl. Maj:ts förslag berörda ämbetsverkens och myndigheternas avlöningsanslag.

Det bemyndigande, varom Kungl. Maj:t nu hemställt, avser vissa med genomförandet av tjänsteförteckningsrevisionen sammanhängande spörsmål. Därvid har bland annat uttalats, att innehavare av tjänst, som flyttas till högre lönegrad eller utbytes mot högre icke-ordinarie tjänst, bör erhålla den högre tjänsten utan nytt kungörelseförfarande. I enlighet med vedertagna grundsatser föreslås dock, att vad härutinnan ifrågasatts icke skall tillämpas å tjänstinnehavare, som vid ingången av nästa budgetår uppnått pensionsåldern men erhållit anstånd med avgång ur tjänsten. I sistnämnda fall bör tjänstens lönegradsplacering ändras först vid den tidpunkt, då nuvarande tjänstinnehavaren avgår.

Vad sålunda föreslagits anser sig utskottet böra tillstyrka. Härav följer att utskottet icke kan godtaga de invändningar, som i motionen I: 119 anförts mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Ej heller kan utskottet finna tillräckliga skäl föreligga för bifall till det i samma motion framställda yrkandet, att tjänsteman, vilkens tjänst vid tjänsteförteckningsrevisionen flyttas till högre lönegrad, skall, därest han redan före den 1 juli 1939 innehaft tjänsten, i pensionshänseende anses ha tillhört den högre lönegraden alltsedan nämnda dag.

Då tjänst flyttas från icke-ordinarie till ordinarie stat förutsättes den nya ordinarie tjänsten skola kungöras ledig i vanlig ordning. Jämväl utskottet anser, att i regel bör förfaras på detta sätt. Emellertid bör möjlighet hållas öppen för Kungl. Maj:t att, om särskilda omständigheter så påfordra, efter framställning av vederbörande ämbetsverk eller myndighet för visst fall medgiva, att tjänsten utan kungörelseförfarande må besättas med dess nuvarande innehavare.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall vidare i fråga om tjänstemännens löneklassplacering vid uppflyttning av tjänst till högre lönegrad tillämpas den huvudregeln, att innehavaren av sådan tjänst bibehåller sin nuvarande löneklassplacering, såvida denna icke understiger lägsta löneklassen i den nya lönegraden. I motionen I: 118 har yrkats, att civila avlöningsreglementets bestämmelse om sneddnning till högre löneklass i stället skall tillämpas. Då den lönegradsuppflyttning, varom här är fråga, icke kan jämföras med lönegradsuppflyttning i samband med befordran, för vilket fall återopade sneddningsbestämmelse är avsedd, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka det motionsvis framförda yrkandet. Utskottet förutsätter dock, att befattningshavare, som efter tjänstens uppflyttning i lönegrad kommer att bibehålla sin löneklassplacering, skall för uppflyttning till nästa löneklass få tillgodoräkna den tid, han tillhört den nu innehavda löneklassen, dock högst tre år.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt i anslutning till tjänsteförteckningsrevisionens genomförande föreslagit föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Av departementschefens redogörelse framgår, att *besparingsarbetet* alltjämt i väsentliga delar är knutet till besparingsberedningen. Därjämte bedrivs inom särskilda förvaltningsområden en likartad verksamhet av vissa andra organ, nämligen statens krisrevision samt de civila och militära byggnadsutredningarna.

Av den av departementschefen lämnade redogörelsen framgår vidare, att besparingsberedningen endast i begränsad utsträckning behandlat frågor rörande fjärde huvudtiteln samt att de av krisrevisionen vunna besparingarna inom försvarsväsendet icke kunnat komma till uttryck i anslagsberäkningarna, emedan de i huvudsak ta formen av en effektivisering av användningen av anvisade medel.

Den av krisrevisionen bedrivna, med departementschefens nyssnämnda uttalande åsyftade verksamheten synes väl överensstämma med de önskemål, som tidigare framförts från riksdagens sida. Utskottet vill i avseende härå

erinra om det av 1941 års riksdag gjorda uttalandet om angelägenheten av att inom de olika militära förvaltningsgrenarna skapa bästa möjliga garanti för en klok hushållning med de stora medelsbelopp, som för närvarande anvisas till försvarsväsendet.

Tvekan synes emellertid ha varit rådande angående gränsdragningen mellan besparingsberedningens och krisrevisionens arbetsområden. Det har befarats, å ena sidan, att dubbelarbete kunde uppkomma genom den av nämnda besparingsorgan bedrivna verksamheten samt, å andra sidan, att vissa områden, särskilt den mera permanenta militära organisationen, icke bleve föremål för ingående behandling ur besparingssynpunkt, även på grund av att frågan om den framtida gestaltningen av den militära organisationen och försvarsväsendets ekonomiska förvaltning för närvarande är föremål för omfattande utredningar.

Utskottet anser sig böra understryka vikten av att fjärde huvudtiteln så långt förhållandena medgiva ägnas lika ingående granskning även ur besparingssynpunkt som övriga huvudtitlar. Denna granskningsuppgift synes i första hand kunna utföras av krisrevisionen, varvid angeläget är att erforderligt samarbete äger rum såväl med besparingsberedningen som med pågående utredningar angående den militära organisationen och förvaltningen. Därigenom torde dubbelarbete kunna undvikas samtidigt som de olika organens sakkunskap kommer till sin fulla rätt.

Beträffande besparingsberedningens verksamhet har redogörelse lämnats i statsverkspropositionen. Utskottet förutsätter, att även erfarenheterna från krisrevisionens verksamhet i någon form delgivas riksdagen. Den närmast till hands liggande utvägen torde därvid vara, att statsutskottet i dess egenskap av riksdagens budgetgranskande organ erhåller kännedom om dessa erfarenheter även i de delar, som av militära skäl böra undanhållas offentligheten.

Beträffande *avlöningsanslagen* har Kungl. Maj:t hemställt om förlängning av det för innevarande budgetår lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av de i avlöningsstaterna genom riksdagens beslut maximerade posterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, och till avlöningar till icke-ordinarie personal. Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Liksom skett vid riksdagens ställningstagande i fjol till motsvarande spörsmål, utgår utskottet dock från att riksdagen hålles underrättad om den utsträckning, i vilken bemyndigandet av Kungl. Maj:t tages i anspråk.

I syfte att skapa en arbetsreserv anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 särskilda reservationsanslag (B) till *anläggningsarbeten*, vilka anslag skulle få tagas i anspråk blott efter en prövning av de avsedda företagens angelägenhet ur arbetslöshetssynpunkt. Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden har medfört, att nämnda beredskapsanslag hittills blott i mindre utsträckning behövt tagas i anspråk.

Av statsrådsprotokollet framgår, att vissa förslag framläggas om frigörelse från arbetslöshetsförbehållet för vissa kvarstående beredskapsanslag,

som avse arbeten, vilka det av andra skäl visat sig angeläget att nu få till stånd. Med hänsyn till storleken av den därefter kvarstående arbetsreserven har dock anledning icke ansetts föreligga att äska ytterligare beredskapsanslag. I viss utsträckning ha likväl anslag för ej individualiserade anläggningsarbeten ansetts böra äskas i större omfattning än som föranledes av de direkta behoven, varvid emellertid avsetts, att medlen icke skola disponeras annat än i den mån arbetslöshetsläget kan komma att påkalla detta.

Vad sålunda i avseende å anläggningsarbeten framhållits i statsrådsprotokollet har icke givit utskottet anledning till annat uttalande än att utskottet vid behandlingen av de olika anslagspunkterna kommer att närmare pröva såväl förslaget om frigörelse från arbetslöshetsförbehållet för vissa kvarstående beredskapsanslag som ock ifrågasätta nya medelsanvisningar till anläggningsarbeten.

Under rubriken *för flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar* har departementschefen behandlat frågor avseende ersättning till fastighetsfonderna, ersättning till statens domäners fond för upplåten mark samt vidare frågor angående rörligt tillägg, dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. och kristillägg. Beträffande frågan om kristillägg kommer utskottet att framdeles avgiva utlåtande. Vad departementschefen anfört beträffande övriga nu omförmälda spörsmål föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 118 och I: 119 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1942 förordats och under iakttagande av vad utskottet ovan anfört meddela de bestämmelser, som erfordras på grund av tjänsteförteckningsrevisionen;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att det Kungl. Maj:t för budgetåret 1941/42 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvodet och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skall äga fortsatt giltighet för budgetåret 1942/43;

b) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1942/43 må i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1942 förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

c) besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar utgå av de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas;

III. besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i övrigt i förevarande utlåtande anfört.

Stockholm den 6 februari 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Joh. Nilsson* i Malmö, *Torsten Ström*, *Bäckström*, *Lindström*, *Sven Larsson*, *Heiding*, *Karl Magnusson*, *Bäcklund*, *Carlström*, *von Heland* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward*, *Lindberg* i Umeå, *Hansson* i Rubbestad, *Holmdahl*, *Aqvist*, *Stazäng*, *Lindholm*, fru *Alvén* och herr *Akerström*.

Reservation

vid punkten I. av herr *Holmdahl*.